

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE SU VE KULLANIMI ÜZERİNE GELENEKSEL KAVRAMLAR

A. İlker Esin¹

¹İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Ormanlık Meslek Yüksekokulu
Sulama Teknolojisi Programı İstanbul Türkiye
ileti: iesin@istanbul.edu.tr

Özet

İnsanlığın ortaya çıkışı ile birlikte, insanın suyla olan ilişkileri başlamıştır. Suyun kullanımındaki beceri, tarihteki pek çok uygarlığın gelişmesine veya çökmesine neden olmuştur. Türklerin su ve su kullanımı ile ilgili kültürel geçmişi başta Anadolu olmak üzere, yaşadıkları pek çok coğrafyada bulunan kalıntılardan anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, su, suyun döngüsü, toprak ve bitkilerle olan ilişkileri ve suyun kullanımı ile ilgili pek çok konuda tanımlar yapılmıştır. Araştırmada, Derleme Sözlüğünden faydalanılarak, su ve kullanımı üzerine Türkiye Türkçesi'nde yer alan sözcükler yedi ayrı grup altında incelenmiş ve sunulmuştur. Bu gruplar, su girdisini oluşturan hidrolojik süreçler, suyun kaynağı, nitelikleri, toprak ve bitkilerle ilişkileri, biriktirilmesi, taşınması ve sulama ile ilgili kelimelerden oluşmaktadır. Sonuç olarak, Türkçe'nin su ve kullanımı kavramları üzerine olası isimlendirme sorunlarında yardımcı olabilecek geniş bir kelime havuzuna sahip olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Su, su kullanımı, terim, Derleme Sözlüğü

TRADITIONAL TERMS ON WATER AND WATER USE IN TURKEY TURKISH

Summary

The relationship between humans and water has existed since the beginning of human history. The effective ability to use water has caused the development or the decline of many civilizations in history. The ruins found in numerous Turkish settlements, especially in the Anadolu region, have proved the cultural richness of water use among Turks. As a result of this richness, many definitions and terms such as water, water cycle, soil-water-plant relationships and water use have been made. In this study, the words taken from "Derleme Sözlüğü" related to water and water use in Turkey Turkish are investigated and classified into seven groups. These groups are: hydrologic processes for water input, headwaters, qualification of water, soil-water-plant relationships, water transport and irrigation. Finally, this paper demonstrates that Turkish has a large word pool from which possible problems of nominating water related terms are solved.

Keywords: Water, water use, term, Collective Vocabulary (Derleme Sözlüğü)

1. Giriş

Su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesi, ulusların en önemli ekonomik işlevlerinden biridir. Toplum düzeninin sosyal ve ekonomik güvencesi de sayılabilir. Toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesiyle doğal kaynakların korunumu, can ve mal varlığı güven altına alınır. Artan nüfus için gerekli besin maddeleri ve iş olanakları sağlanır (Kanber, 1999:1).

İnsanlığın ortaya çıkışı ile birlikte, insanın suyla olan ilişkileri başlamıştır. Tarihte ilk uygarlıkların nehirler ve sulama kanalları boyunca geliştiği ve sulamanın insanlığı tarafından doğal çevrenin ilk değişikliklerinden biri olduğu bilinmektedir (Güngör ve ark., 1996:3; Kanber, 1999:1). Su kullanımı, toplum gelişiminin devamlılığını doğrudan etkilemiş, göçebe toplumlar sulanan verimli arazilerde bitkisel üretim yaparak daha sabit, yerleşik toplumlar haline gelmişlerdir. İlk uygarlıkların çoğu, suyun kullanılmasındaki başarısına bağlı olarak gelişmiştir. Sulama besin ve barınak sağlamayı daha güvenli hale getirerek yüksek bir nüfus yoğunluğuna ulaşılmasına imkan vermiştir. Bazı uygarlıkların çöküşü ise, su kullanımındaki hatalara bağlanmaktadır. Fiziksel olarak, sulama ile toprakların tuzlulaşması ve drenaj sorunları uygarlıkların çökmesine neden olmuştur (Kanber, 1999:2).

İlk toplumlarda su kullanımının dört ana havzada ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bunlar, MÖ 6000 yıllarında Mısır'da Nil, MÖ 4000 yıllarında Mezopotamya ve Anadolu'da Fırat ve Dicle, MÖ 3000 yıllarında Çin'de Sarı ve MÖ 2500 yıllarında İndus havzalarıdır. Mısır'da alçak toprak seddelerle çevrili alanlarda suyu göllendirerek sulama yapılmıştır. Nehir yükseldiğinde, bir yakası boyunca taşkın sularını toplamak için duvar çekilir karşı yanda ise, yükselen suların büyük alanları kaplaması için arazi içlerine doğru kanallar kazılırdı. Böylece hem yükselen suların yardımıyla geniş alanlar sulanmakta hem de suyun taşıdığı milden yararlanılmaktaydı (Gulhati ve Smith, 1967'ye atfen Kanber, 1999:2). Dünyanın bilinen ilk kaya dolgu barajı, MÖ 3000 yıllarında Nil nehri üzerinde Kral Menes tarafından yaptırılmıştır. Bunun yanında, MÖ 2000 yıllarında Mısır Kraliçesi Semiramis büyük sulama kanalları inşa ettirmiştir. Hindistan'ın İndus vadisinde MÖ 5000 yıllarında çağına göre oldukça ileri sayılabilecek sulama ve drenaj sistemleri kurulmuştur. Babil Kralı Hammurabi, MÖ 1700 yıllarında çıkardığı kanunlarla sulama sistemlerinin kurulması ve işletilmesini devlet eliyle yapmış, suyu kurallara göre kullanmayan çiftçilere bazı cezalar getirmiştir (Güngör ve ark., 1996:3). Meksika ve Güney

Amerika'da sulama, 2000 yıldan önce Maya ve İnka uygarlıkları tarafından geliştirilmiştir. İran'da kanata adı verilen ve 3000 yıldan daha eski tüneller bugün hala dağlardan ovaya su getirmekte kullanılmaktadır. Japonya'da II. ve III. yüzyıllarda çeltik sulamak için yapılan toprak barajlar, dağlardan suyun alınmasında kullanılan saptırma bentleri, Sri Lanka'da 2000 yıldan daha eski tanklar günümüzde de kullanılmaktadır (Kanber, 1999:2).

Eski çağlardan itibaren pek çok toplumda dünyanın ana maddesi olan su, hava, toprak ve ateşin varlığına inanılmış olmakla birlikte, Türkler'de, bunlardan "su"yun önemli bir yeri vardır. Türkler'in yer-sulara duydukları ilahî yaklaşımlardan Türk dünyasındaki sulara sahip olma ve denizlere ulaşma idealini anlamak mümkündür. Türkler'in, kara üzerinde, hayvanlarını olatmak ve hayatı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yeşil ve sulak alanlar aradıkları bilinmektedir. Ancak, suyun temel hayatı ihtiyaçları karşılamadaki öneminden başka, Türkler'de su kültürü bir inanışın ve felsefenin de parçası olmuştur. Eski Türkler, bütün âlemin sudan yaratıldığına, evrenin ilk maddesinin su olduğuna inanır ve suya saygı gösterirlerdi (Palaz Erdemir, 2011:822).

Eski uygarlıklardan kalma pek çok su yapısı bugün Anadolu'nun birçok yöresinde bulunmaktadır. Hitit Türkleri tarafından su depolamak amacıyla yapılmış 16 m yükseklikteki Örükaya toprak barajı, gururlanacak bir eserdir (Ulugür, 1972:221). MÖ I. yüzyılda Urartular döneminde Van ili ve çevresinde çok sayıda kanal, tünel, baraj vb. gibi sulama ve kullanma amaçlı su yapılarının yanında, yer altı sularından yararlanmak üzere yapılmış kehriz (kanat) sistemleri günümüzde hala kullanılan yapılardır (Öziş, 2002:17). Anadolu'da Roma ve Bizans dönemlerinden kalan sulama ve kullanma suyu getirilmesi ile ilgili su yapıları da bulunmaktadır. Osmanlı döneminde ise, sulama amaçlı yapılan yapılar çok sınırlı iken, daha çok şehir içme ve kullanma suyu getirilmesine dönük yapılar inşa edilmiştir. Bu amaçla birçok baraj yapılmıştır. Bunlara örnek olarak, Amasya-Semali dolgu barajı, Gaziantep ve Halep yörelerindeki sulama için kullanılan çevirme kanalları, Gediz nehrinin mansap tarafının değiştirilmesi, İstanbul yakınlarındaki Elmalı I barajı verilebilir (Kanber, 1999:3). Osmanlı döneminde sulama çalışmalarına başlanması ve devlet eliyle bu hizmetlerin yürütülmesi 19. yy sonlarına rastlamaktadır. Bu amaçla İşkodra ve Selanik'te dere ıslahı, Medine'de sulama kanallarının inşası, Musul ovasında sulama şebekesi kurulması gibi çalışmalar yapılmıştır (Güngör ve ark., 1996:4). Bugün sınırlarımız içinde kalan ilk sulama şebekesi ise, 1908 yılında Konya-Çumra

ovasında, Beyşehir gölü bağlaması ile gerçekleştirilmiştir (Güngör ve diğ., 1996:4; Kanber, 1999:4).

Su ve suyun kullanımı üzerine yapılan bilimsel çalışmaların bir bölümünü de karşılaşılan olaylar ve olguların isimlendirilmesi veya terim bulma etkinlikleri oluşturmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye coğrafyasında kullanılan ve Derleme Sözlüğü ile dikkatlere sunulan su ve kullanımı ile ilgili kavramların değerlendirilmesi, toplu olarak sunulması ve bazı kıstaslara bağlı olarak sınıflandırılması ile bu alanda Türkçe terim bulma konusunda karşılaşılabilecek zorluklara karşı mevcut kelime havuzunun zenginliğinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

2. Yöntem

Türk Dil Kurumu tarafından 1963-1993 yılları arasında yayınlanan 12 ciltlik Derleme Sözlüğü'nün 4862 sayfasında su ve kullanımı ile ilgili kelimeler belirlenmiştir. Tespit edilen kelimeler 7 grup altında değerlendirmeye konu edilmiştir. Konu edilen gruplar; 1) Su girdisini oluşturan hidrolojik süreçler; a) yağış biçimleri, b) damla veya tane yapıları, c) yağış şiddeti, d) yağışın sürekliliği, e) yağışın zamanı, f) yağışın başlaması ve dinmesi, g) yağışın ardından meydana gelen süreçlerle ilgili kelimelerdir. 2) Su kaynağı ile ilgili kavramlar; 3) Suyun nitelikleri; a) suyun fiziksel ve kimyasal özellikleri, b) suyun akış özellikleri ile ilgili kelimelerdir. 4) Suyun toprak ve bitki ilişkileri; a) toprağın nemlilik durumu, b) suyun toprak üzerinde birikmesini (su birikintileri), c) suyun topraktaki hareketi, d) suyun toprakla birlikteliği ve etkileşimi, e) suyun bitkilerle olan ilişkisi ile ilgili kelimelerdir. 5) Suyun biriktirilmesi; a) çukurlarda, b) havuzlarda, c) bentlerde biriktirildiği durumlar için kullanılan kelimelerdir. 6) Suyun taşınması; a) su yolları, b) suyun çevrilmesi ve yönlendirilmesi, c) suyun dağıtımı (taksimati), d) suyun tahliyesi, e) su boruları ile ilgili kelimelerdir. 7) Sulama; a) sulamanın tanımı, b) sulama yöntemleri, c) sulamaya yardımcı yapılar, araçlar ve personel ile ilgili kelimelerdir.

3. Bulgular

3.1. Su girdisini oluşturan hidrolojik süreçlerle ilgili kavramlar

Su ekonomisinin girdi kısmını oluşturan faktörlerin en başında gelen yağışlar, hidrolojik dolaşımın ana ögesini oluşturmaktadır (Çepel, 1993:128). Su damlacıkları halinde oluşan yağışlara yağmur, buz kristalleri şeklinde olanlara ise kar denilmektedir (Özyuvacı, 1999:126).

Yağış biçimlerine göre; yağmur; **yagantı, fişka, yamır, canur, hülü, yağaş,** kar yağması; **boranlamak, yağmurla birlikte yağan kar; sepen, şapa, kargin, beşor, şilopa, karagiren, sulusepkin, alaçaprak, garğun, çelege, zırzıbk, borana, büzem,** bahar yağmuruyla yağan ince kar; **siğircik,** dolu; **ak yağmur, tıkcık,** yağmurla karışık düşen dolu; **burşak, zerzemik,** rüzgarla karışık yağan yağmur; **siygin, şıpkın, şıvgın, sepkin, civarna, çıpkın, çıvgın, kırcı,** rüzgarla beraber serpinti şeklinde yağan yağmur; **çolgın, fırişka,** yelle birlikte yağan kar ve yağmur; **sulusepen, fişan,** yağmurun yel etkisiyle eğik inmesi; **siğın** gibi kelimelerle tanımlanmıştır.

Damla veya tane yapılarına göre; yağmur damlacığı; **tise,** ağaçlarda kalan yağmur damlaları; **pesin,** küçük kar ve yağmur taneleri; **pösenti,** sık ve küçük damlalarla yağan yağmur; **kabarcıklı,** iri damlalı yağmur; **siğircik, kabarcıklı,** iri taneli ve hızlı yağan yağmur; **akyamır,** iri taneli yağmur, yağmur gibi yukardan düşen su; **şapurdum,** mercimek gibi taneli yağan yağmur; **mercimekli yağmur,** sert kar tanecikleri; **mürdümük,** küçük, sert taneli kar; **kırcı,** kışın soğuk havalarda yağan sert ve yuvarlak kar tanecikleri; **düğülcek,** kar yağmadan evvel yağan sulu kar taneleri; **kardöşeği,** tane tane yağan kar; **büzen,** buz tanesi biçiminde yağan kar, dolu; **tolu,** küçük taneli dolu, kar serpintisi; **çığsak,** tipi sırasında, savrulan ince kar; **üfürüntü,** sulu kar; **huşur,** sulu olmayan, yağınca biriken kar; **yetim çemberi** gibi kelimelere rastlanmıştır.

Yağış şiddetine göre; yağmur için; yavaş yavaş yağan yağmur; **çısan çısan,** ince yağan yağmur, çisenti; **tisenti, tozak, çileme, çise, çigse, çisnikli, çiselemek, tavşantüyü, sebelep, ahmakıslatan, ahmağısladan, koyun ayağı, tise, çalgın,** ince ve sürekli yağan yağmur; **keçedelen, siğgin, ahmak,** ince ince yağan kar, yağmur; **püsen, püsenlemek,** yağmurun ince ince ve ağır ağır yağması için; **tisen tisen, çiyen çiyen,** yağmur çiselemek; **çilemek, epelemek, tıpsimek, çiçelemek, sepelemek, siyenlemek,** az yağan yağmur; **sepen,** hızlı yağmur; **şıkırdım, şidirgi,** yağmur şiddetle ve çok yağmak; **atkuyruğu yağmak, çıvgın yağmak,** sağanak, şiddetli yağmur; **boğanak, çalgın, çıpgın, boran, şimşek ve gök gürültüsüyle yağan hızlı yağmur, sağanak; caranak, kar için;** karın hafif yağması; **tozalamak,** yavaş yavaş yağan kar; **öksüzpalan,** yeri beyazlatacak kadar yağan ince kar; **kırmsa,** yeri beyazlatacak kadar kar yağması; **uğralamak,** küçük ince, kar; **sıçandışi, bulguncuk, tozak,** ince ince kar yağmak; **tozlamak,** kırağı gibi ince kar, kırç; **kığış,** karın ufak ve seyrek yağması; **sineklemek,** serpeleyen kar; **besen,** toz gibi yağan kar; **kepek, efek,** toz gibi ince ince ve hafif yağan kar; **tozak,** lapa lapa yağan kar; **öksüztakkası, alaptan,**

yarma, can darlığı kar, çoban sargısı, öğsüzyamalı, lapa lapa kar yağması; kar badullamak, aba gibi yağmak, efil efil yağmak, bulgur iriliğinde yağan kar; ebebulgur, susuz tane tane yağan kar; kepek kar, soğuk yelle birlikte yağan hafif kar; sazak, yelle savrularak yağan kar, tipi; pük, tipi, kar fırtınası; esirgin, dipi, dipilemek, cıvarna, fişan kelimeleri kullanılmaktadır.

Yağışın sürekliliği ile ilgili kavramlar; kısa süreli ve az yağan yağmur; **sepinti**, **bulut geççeği**, kısa süre yağan sağanak yağmur; **sığanak**, aralıksız yağan güçlü yağmur; **selinti**, sürekli yağmur; **fişgın**, birkaç gün süren yağmur; **kadıkacıran**'dır.

Yağışın zamanına göre; ilkbaharda yağan hafif yağmur; **kargayen**, iri taneli bahar yağmuru; **kavuklu**, mayıs ayında yağan şiddetli yağmur; **ciğit sellemesi**, yaz yağmuru; **kay**, ekim ayında yağan yağmur; **darus**, kışın lodos yeliyle ince ince yağan yağmur; **kökçe giren**, on iki ocakta başlayıp yirmi dört ocakta biten bol yağmurlu devre; **altaltı on iki**, geceden yağan yağmur; **yağmur ilgintisi**, sisli havada ince ince yağan yağmur; **karaçilen**, güneşli havada yağan yağmur; **çakaldüğünü**, **çakal yağmuru**, **tilkidüğünü**, güneşli havada yağan iri taneli yağmur; **otyağmuru** gibi kelimelere rastlanmıştır.

Yağışın başlaması ve dinmesi ile ilgili kavramlar; ilk yağmur damlalarının düşmesi; **çımkişmak**, birdenbire yağmaya başlayan yağmur; **çoban kurtaran**, yağmurun hafiflemesi, dinmesi; **sekmemek**, **sehnimek**, yağmur, kar dinmek, hava açılmak; **alazımak**'tır.

Yağışın ardından meydana gelen süreçlerle ilgili; şiddetli yağmurdan sonra derelerin bulanık akması; **evran**, yeni yağan yumuşak kar; **kürtün**, sertleşmiş, buz tutmuş kar; **kürtün**, **hırp**, **hırt**, karların ilkbaharda birden eriyecek duruma gelmesi, gevşemesi; **lığlamak**, erimeye başlamış kar; **ernik**, kışın güneşli günlerde karın erimeye başlaması; **terçimek**, karın erimesi; **hersimek**, yağın karın hemen erimesi; **hörlemek**, yerde kar varken yağın ve karları eriten yağmur; **karyeyen**, kar ya da buzun eriyerek sulanması; **kağşamak**, karın güneşsiz havada lodos yeliyle erimesi hali; **araf**, kar suyu; **erintü**, karın çabuk eridiği yer; **toyla**, dağlarda yer yer kar erimesi; **alalanmak**, erimeye başlayan karların sıcaklığın etkisiyle buharlaşıp sis olması; **ılgar çekilmek**, karlar erimeye başlayınca, yer yer toprak görünmesi; **alaca düşmek**, **alacalanmak**, baharda karların yer yer eriyip toprak görünmesi hali; **alapara**, ilkbaharda karların eriyerek, tarlaların biraz kar, biraz toprak görünen yerleri; **alacalık**, karın yer yer eriyerek toprağın görünmeye başladığı zaman; **alaca kar**, **alaçalpoy**, yarı karlı toprak; **alaz**, yağmur ve kar suyu; **akıntı** gibi kelimeler tespit edilmiştir.

3.2. Su kaynağı ile ilgili kavramlar

Su kaynağın ifade eden; **tabar**, **suçıknağı**, **say**, **kaklık**, **kaş**, **düden**, **özlen**, **obuz**, **piren**, **patlak**, **öşme**, **cunut**, **su altı**, suyu bol akan pınar; **büngüldek**, memba suyu; **çıkma su**, sıcak su kaynağı; **ayak**, dağlarda su kaynağı; **ayazmana**, dağ sırtlarından, taş aralarından sızan su, küçük pınar; **sızak**, sürekli su çıkan yer; **ötek**, topraktan su kaynayıp çıkmak; **pörtlemek**, kaynak suyunun azalarak kurumaya yüz tutması; **körelmek** kelimeleri saptanmıştır.

3.3. Suyun nitelikleri ile ilgili kavramlar

Suyun fiziksel ve kimyasal özellikleri için, tuzlu su; **çorlu su**, ılık su; **aşkar**, küllü su; **aşkar**, berrak su; **ıravık**, yarı berrak, bulanık su; **ala bilanık**, kayalardan sızan tatlı ve berrak su; **aksu**, ilkbaharda dağlardan buzların çözülmesiyle, içinde buz parçaları karışık olarak akan az bulanık su; **alaçakır** kelimeleri kullanılmıştır.

Suyun akış özellikleri için, hızlı akan su; **algın**, kuvvetli akan su; **çarlan**, suyun basınçla akması; **faşfaş atmak**, suyun yavaş yavaş akması; **ıgıldamak**, su ya da herhangi bir sıvının damla damla akması; **dım dım**, topraktan ya da taştan akan damla damla su; **sırintı**, az akan su; **cilcilik**, **çüzecik su**, az akan su; **cıldır**, suyun düz yerde her tarafı sulayarak ağır ağır akması; **böğenmek**, bir şeyden damla şeklinde su çıkmak; **domurmag**, dağ ve tepelerde suların ayrı ayrı yamaçlara ayrılıp aktığı bölge; **esik**, topraktan ya da taştan akan damla damla su; **sırintı**, bir yere akmayan, durgun su; **dulgar**, **melen**, çok derin ve oldukça büyük durgun su; **löngöz**, meyil, suya akış imkanı veren eğim; **akım**, suyun akmasını sağlayan tabii meyil; **avgın**, su sızıntısı; **öğüntü**, **öğüt**, su sızıntısı, yerdeki ıslaklık; **neş**, az su sızan yer; **sızağan** kelimeleri ile karşılanmıştır.

3.4. Suyun toprak ve bitki ilişkileri ile ilgili kavramlar

Toprağın nemlilik durumu ile ilgili olarak; toprağın nemliliği, tavi; **karaevlek**, susuz, sert toprak; **kaşkam**, susuz, kırıç tarla; **dem**, **keprem**, **üren**, suyu çekilmiş, kurumaya yüz tutmuş; **senik**, suyunu iyice almamış toprak; **alagönen**, az sulu yer; **mılık**, tavlı, nemli olmayan toprak; **kuruyaz**, **firik**, nemi azalıp ekime elverişsiz duruma gelmek; **tavı kaçmak**, az tavlı, yarı kuru, yarı yaş toprak; **alavur**, yağmurdan yeteri kadar nemlenip tavlanaarak ekilecek duruma gelmiş toprak; **taras**, toprağın yağmurdan sonra sürülmeye, ekilmeye elverişli durumu, toprağın tavi; **hernük**, **karevlek**, **döl**, **öl**, yağmura doyan tarlanın sürülmeye elverişli duruma gelmesi; **tavlaşmak**, toprağı tavlacak kadar yağın yağmur; **alataras**, çok yağmur yağmasına karşın işlenebilir durumda olan toprak; **taylan**, toprağın

yağmura kanması; **karagölen olmak**, hasattan sonra tarlayı sürerek, nemlendirerek tava getirme, tavlanmış toprak; **darbız**, nemli toprak; **keş**, **melenk**, **çaran**, **darbız**, **hışır**, **kuz**, **höllü toprak**, nemini koruyan verimli toprak; **tasbatan**, her zaman nemli, ıslak tarla; **karasuluk**, her zaman nemli olan, nemli kalabilen toprak; **ezgen**, **payınt**, **cilim**, tohumun bitmesine elverişli nemli toprak; **hanav**, gübrelili, sulak, bakımlı toprak; **özlü toprak**, çimenli ve nemli toprak parçası; **çöm**, yumuşamış, nemli toprak; **belli toprak**, bataklıklarda, göllerde suyun çekilmesiyle alttan çıkan nemli, bitek toprak; **soğla**, sulu toprak, tarla; **sanıra**, **cimiz**, **soğla**, **sulah**, **şımarık**, dere kıyısındaki sulak tarla; **azına**, tarlanın en sulu yeri; **sıvan**, sulu, verimli toprak; **çilingir**, çok su almış, ıslak; **samarık** gibi kelimeler tespit edilmiştir.

Suyun toprak üzerinde birikmesini (su birikintilerini) anlatan kavramlar; suyun birikmesi, toplanması; **ilkilmek**, **garkumak**, su birikintisi; **cibildek**, **kaznak**, **çolpak**, **ürken**, **çiyir**, **eylek**, su birikintisi, gölcük, bataklık; **böğet**, **eyeç**, **kandak**, küçük su birikintisi; **çalpak**, **çorlan**, **yalah**, derinliği birkaç santimetreyi geçmeyen su birikintileri; **çıpıldum**, derin ve geniş su birikintisi; **düden**, bulanık su birikintisi; **çamrak**, yağmur birikintisi; **lünger**, **dölek**, bir yerin etrafının yağmur sularıyla dolarak ada haline gelmesi; **adalamak**, kar yığını; **küsük**, yelin biriktirdiği kar yığıntısı; **şepe**, yel etkisiyle olan set biçiminde kar yığını; **kevi**, kuytu yerlerde biriken kar; **zam**, karların toplandığı yer; **ehdi**, yel almayan, karın çok biriktiği kuytu yer; **tarp**, birikinti, sızıntı su; **maraz su**'dur. *Birikme bir çukurda meydana geldiğinde;* suyun çukurda toplanması, göllenmesi; **avganmak**, **andallanmak**, **ağyatan**, karın çukurları doldurması; **kürsümek**, çukurlarda biriken su; **barma**, çukur yerlerde birikmiş yağmur suları; **ayatan**, çukur yerlere toplanan kar yığını; **sığ**, **kurs**, rüzgarla bir çukura yığılan kar birikintisi; **atıntı**, **sürgün**, **puşkun** suyun toplandığı çukur; **böğetlik**, **çölpek**, **garklık**, **dığan**, **karanlık oluğu**, **çağşak**, **teşincik**, **gaklık**, **eşmek**, yağmur sularının toplandığı çukur; **böse**, **lopka**, **coblak**, yağmur sularının biriktiği küçük çukurlar; **cumbak**, yağmur ve sel sularının toplandığı çukur, su yatakları; **kulak**, yağmur ve kar sularının biriktiği gölcük; **avgan**, karla dolan ve düz yerden ayırt edilemeyen çukur; **eskin**, **silik**'tir. *Birikme tarlada meydana geldiğinde;* tarla içlerinde ve tarla kenarlarındaki su birikintileri; **çıpıldanlık**, **şif**, tarlanın ya da bahçenin alt kısmında suların biriktiği yer; **kam**, **alt**, çok yağmurdan tarlalarda olan içi su dolu çöküntü; **karagöz**, tarlaların su biriken, çimenli ve bataklık olan yerleri; **çöl**'dür. *Birikme dağ ve kayalıklarda meydana geldiğinde;* dağ ve kayalardaki oyuklarda bulunan su birikintisi; **kak**, **katıgık**, dağ ve kayalardaki büyük su birikintisi; **haklık**, taş oyuklarında biriken yağmur suları; **laklak**, dağ tepelerinde biriken kar; **çuğ**, kaya

çukurlarında ve hendeklerde biriken su; **gandak**, kaya diplerinde, çukurlarda yazın olan su birikintisi; **öğüt**'tür. *Birikme su kenarlarında meydana geldiğinde;* akarsu kenarlarında yağmurdan sonra tarlalarda, yollarda görülen küçük su birikintisi, gölcük, su toplanan çukurcuk; **azmak**, sazlık yerlerdeki su birikintisi; **şamak**'tır. *Birikme yol kenarlarında meydana geldiğinde;* yollarda yağmur sularının yaptığı çamurlu su birikintisi; **dönek**, yol kıyılarında ve yamaçlarındaki kar birikintileri; **namlı**'dır. *Birikme ağaç dallarında meydana geldiğinde;* ağaç dallarında biriken kar; **samil**, **samul**, **zambul**, **pelese**, **san**'dır.

Suyun topraktaki hareketi ile ilgili kavramlar; suyun toprağın içine geçmesi, toprağın suyu emmesi; **evişmek**, yağmurun toprağın derinliğine kadar işlemesi; **hernik etmek**, **pele düşmek**, suyun, toprağa yavaş yavaş işlemesi; **ivişmek**, toprağın suyu emerek tavlı hale gelmesi; **alışmak**'tır. *Geçirgenliğin zayıf olduğu durumlar için;* su geçirmeyen, verimsiz toprak; **zıvlam**, su geçirmeyen, gri renkli, killi toprak, kaolen; **akcilim**, suyu emmeyen sert, killi toprak; **mihmes toprak**, altında su kaynaması ya da çok yağın yağmur sularını içmemesi nedeniyle üstü sulu olan toprak; **kusak**, bataklık; **karasuluk**, **sugözeği**, bataklık, sulu arazi; **çökek**, **avlak**, **merç**, **çayrampalık**, **aynaz**, çamurlu, bataklık, sulak yer; **kupak**, yaz, kış sulu olan yer, bataklık; **cımız**, bataklık, sazlık, sulu yer; **sulan**, bataklık, su kenarı, balçık; **çökek**, suyun durgunlaşarak bataklık durumuna getirdiği yer; **mılık**, su altında kalan, su basan tarla; **malaz**, su basan, gübrelili, verimli tarla; **akbun**, dağlardan inen suların dağ eteğinde meydana getirdiği bataklık; **bandak** gibi kelimelere rastlanmıştır. *Geçirgenliğin hızlı olduğu durumlar için;* suyu sızdıran toprak; **üvek**, suyu çabuk çeken sert toprak; **solaz**, su tutmayan tarla ya da bir bölümü; **yüğük**, yağmurda ya da sulandıkça çamur olmayan, kuru kalan yer; **danğaz**, yağmurdan çamur tutmayan yer; **kayran** gibi kelimeler tespit edilmiştir.

Suyun toprakla birlikteliğini ve etkileşimini ifade eden kelimelerden, yağışların etkisi için; yağmur sonundaki ıslaklık; **çiskinlik**, yağmurdan sonra topraktaki yumuşaklık; **hellik**, yağmur yağdıktan sonra nemlenen, gevşeyen toprağın durumu; **arnık**, yağmurdan sonra toprağın yapışkan durumu; **kepir**, killi toprağın ve tezeklerin yağmurdan sonraki yapışkan durumu; **malğama**, toprağın su çekerek sertleşmesi; **ıslamak**, **ısmak**, çok yağmur yüzünden sıkışıp katılmış tarla, toprak; **oturgun**, yağmurdan sonra tarlanın üstündeki toprak tabakasının sertleşmesi durumu; **mihra**, yağmurdan sonra toprak üstü sert kabuk tutmak; **kaymak tutmak**, **kaysı basmak**, **gaysılanmak**, yağmurdan, selden sonra kuruyan toprağın bağladığı sert kabuk; **gaysa**, **mühre**, **kayasa**, yağmurdan sonra toprağın üstünde meydana gelen tuzlu beyaz tabaka;

bor, yağmurdan ve sulandıktan sonra kuruyarak sertleşmiş toprağı ufalamak, kırmak; **kaysa kırmak**, yağmurdan sonra, belenmiş toprak üstünde ağır merdane gezdirerek sertleşmiş toprağı parçalamak, ezmek; **taban etmek**, yağmurda çatlayan toprak; **gebiz**, yağmurdan sonra topraktan çıkan buhar; **buğanak**, sulu çamur; **culap, dıbil, hörtle, cibil, bulaf, balak, cımık**, sulu, sıvışık çamur; **bıçılğın**, sulu, cıvık çamur; **kaypanç, kaypançalık**, sulu, çamurlu yer; **çipillik**, çamur ve su birikintisi; **batkak**, su çıkan çamurlu yer; **suluk**, sel sularının getirip biriktirdiğı çamur; **mılık**, çok nemli toprak, sulu olmayan çamur, çamurlu tarla; **dıkıs**, karın erimesinden ve yağmurdan meydana gelen sulu çamur; **balgam**, yağmurdan sonra sulu çamur olmak; **cibiltin olmak**, çamurlu, işlenmesi güç, yaş toprak; **yeliz toprak**, *susuzluk etkisi için*; susuzluktan toprakta oluşan çatlak; **yarlağan, karaboğaz**, *suyun aşınım etkisi için*; suyun oyduğu yer, su oyması; **supüçüğü, ofruk, evlek**, suyun akarken yardığı yer; **yalah**, derelerin, sellerin, pınar ayaklarının aka aka aşındırdığı topraktaki doğal yarık; **özenti**, suyun, toprağın bir yanını oyup diğer yanını yükselttiğı kısmı; **kaş**, toprak parçasının suyun etkisiyle gevşeyip kayması; **lığlamak**, ihtiyar dağların yamaçlarında suların aşındırmasıyla meydana gelen çıkıntı; **beleng**, yüksekte dökülen suyun açtığı derin çukur; **hoşur**, yukardan akan suyun kuyu şeklinde oyduğu yer; **dudam**, yeraltı sularının çökerttiğı yer, çukur; **yergeçığı**, yer altı suları nedeniyle kayan toprak, göçük; **oynak** gibi kelimeler saptanmıştır.

Suyun bitkilerle olan ilişkisi için, yağmurun bitki köklerine inmesi; **köklemek**, bitkilerin suya kanması, gereksindiğı oranda su alması; **suyunu almak**, bol yağmurdan bitkilerin gelişmesi; **hortlamak**, tarlanın ortasında su akıntısından meydana gelen çimenlik; **cunuz**, bitki köklerinin su yüzünden fazla büyümesi; **çeketlenmek**, yağmur yağdıktan sonra toprağın üst kısmının kuruyarak sertleşmesiyle tohumların filizlenip toprak üstüne çıkamaması; **baskıda kalmak, basgın**, yağmur sularının toprağın yüzünü kaymaklaştırmasından, dondan bitkilerin çıkamaması hali; **bastırık**, yağmurdan sonra toprağın üstünde oluşan sert tabaka sebebiyle filizlenemeyen ekin; **baskın**, ekilen bitkileri çürüten, çok sulak tarla; **irinlik**, çok yağın yağmur nedeniyle otların çürümesi, bozulması; **pusalma**, buğday tarlasını bataklığa çeviren ve ekilmiş buğdayları çürüten yağmur suyu; **öğünt**, bitkinin susuzluktan, havasızlıktan solması; **sörpüme**, bitkilere zararlı olan, toprak altından çıkan acı su; **karasu** kelimeleri ile karşılanmaktadır.

3.5. Suyun biriktirilmesi ile ilgili kavramlar

Su arkının önünü kapayıp suyu biriktirmek; **kardırma**, suyun önüne bent yapıp toplanmasını

sağlamak, göl haline getirmek; **bögemek, bögenmek**, önü tutulmuş su; **bögenük** gibi kelimelerle karşılanmıştır.

Suyun çukurlarda biriktirildiğı durumlar için; su biriktirmek için açılan çukur; obruk, su doldurulan çukur; **cablak, havut**, yağmur sularını toplamak için toprağı kazılan çukur; **eşme**, bağı üst tarafına kazılan, yağmur sularını biriktirmeye yarayan uzun çukur, ark; **karım**, kıraç topraklarda su biriktirmek için açılan çukur; **övme**, havuz gibi yapılmış yalnız içi taşla örülmemiş su biriktirilen büyük çukur; **löngöz**, birikinti suların bıraktığı yer, çukur; **kafalık**'tır.

Suyun havuzlarda biriktirildiğı durumlar için; su biriktirilen yer, havuz; **sıvak, avkan**, suyun biriktirildiğı toprak havuz; **beye**, hayvanları sulamak için yapılmış, yağmur suyu ile dolan orta büyüklükte havuz; **aşırı**'dır.

Suyun bentlerde biriktirildiğı durumlar için; bent, küçük baraj; **bet, mesit, savak, büvet**, akarsuların önüne taşlarla örülen bent; **savla**, akan suyun önüne kazık ve çalılarla yapılan bent; **diyan**, dere önüne yapılan bent; **zikir**, küçük bent, su birikintisi; **böget**, suyun ayrıldığı ana bent; **dombul**, çay ve ırmaklarda taş ve ağaçlarla yapılan bent; **domuzdamı**, su ve seller önüne yapılan bent; **burç**, suyun akış yönünü değiştirmek için, dere veya çayın yatağına taş ve kazıkla yapılan bent, suyun ayırım yeri; **anvalı**, akarsuların seviyesini yükseltmek, suları toplamak veya başka yöne çevirmek için yapılan bent; **bağlama**, su benti yapmak; **bend bağlamak**, bentte biriken su; **kargun**'dur.

3.6. Suyun taşınması ile ilgili kavramlar

Su yollarıyla ilgili kavramlar; su yolu, ark; **bet, aklan, pahar, harh, harlaka, cılka, arape, yolah**, küçük su arki; **yarnak, gac**, ufak ve düzensiz su yolu; **arklan**, ince su yolu; **çirtik**, üstü kapalı su yolu; **arığın**, suyu ark açarak götürmek; **arıklamak**, suyun kendi kendine açtığı yol; **arkaçtı**, su arklarının kenarı; **çene**, su yolu yapan kimse; **arıçtı**, su arklarının çökmüş, bozulmuş, yıkılmış yanları; **yihılğan**, su yolunda çıkan patlak, su çıkan yer; **karagöz**, su arklarının kıyısına yapılan küçük engeller; **yarnak**, su arklarının derin yeri; **gandak**, bir arktan akan suyun yarısı; **yarımağız**, tarlalardaki su yolu; **çizi, kırış, pere, tartma, kavar**, tarlalarda su dağıtılan büyük ark; **öğünt**, tarla ve bostanlarda evlek ve tarhlar arasında açılan su yolu, ark; **dabul**, tarlaya, tavalara su yolu açmak; **ağızlık almak**, bahçe ve tarlalardan geçen su yolu; **kerti, evlek**, bostanın su yolu; **eğişmeç**, bağ, bahçe sulamak için yapılan hendek, ark; **andal**, ekin sulamak için tarlada açılan ark; **tir**, tarlalarda ekin sulamak için açılan küçük arklar; **kırış**, tahıl ve bostanları sulamak için sabanla açılan yol; **eğiş**, sebzeleri sulamak için açılan su yolu;

endeme, bahçeyi sulamak için açılan ark; **hevis**, tarlaları sulamak için açılan ark; **ilipin**, **pušta**, **ok**, **yırtnak**, su arkının sulanan yerlere açılan kısmı, ark başı, arklardan sulanacak tarlaya açılan su yolu; **ağızlık**, sulak yerde suyun akıtıldığı yan ark da denilen kanal; **sorgan**, duvar altından geçen su yolu deliği; **hakuka**, bahçelere su almak için duvar dibinden açılan delik; **honluk**, bahçe duvarlarının altından geçen su yolu; **hornaka** gibi kelimelere rastlanmıştır.

Suyun çevrilmesi ve yönlendirilmesiyle ilgili olarak; ark başı, su çevrilen yer; **kavar**, suyu tarlaya çevirme; **köperle**, akarsudan su almak için açılan gedik; **kavar**, arkların ya da göl ve dereden tarlaya alınan suyun ağzı; **kulak**, suyun akış yönünü değiştirmeye yarayan tahta set; **itayağı**, suyun dağılması için evlek çevrelerine yapılan toprak setler; **tonç**, kapalı su yollarında, su almak için açılan delikler; **avgın**, derelerin üstünden su geçirmek için ağaçtan oyularak yapılan oluk; **savak**, derelerden karıklara su getirmek için çekilen bent; **bebi**, tarlayı sularken yüksek yerlere su çıkarmak için açılan ark; **kamantu**, eğik yerlerde yüksek kısma su çıkarmak için tarla ortasına çekilen set; **koşa**, tarlalara yağmur sularını akıtmak için çizilen eğik çizgi; **kınyaş**, gibi kelimeler tespit edilmiştir.

Suyun dağıtımını (taksimati) ifade eden; suları azar azar ayırıp bölmek, az olan suları bir araya toplamak; **çintmek**, bir arkdan birkaç tarlaya ayrı ayrı suyun verilmesi; **çordum**, arkın suyunu belli ölçülere göre birkaç bağa, bahçeye bölmek; **hazlamak**, ana arkdan tarlaya su kesilen yer, bent; **bet**, tarlaları sulamak için büyük su arkından suyun bölündüğü yerler; **nağat**, tarlaları sulamak için ana arkdan ayrılan küçük su arkları; **peçe**, bahçe ve tarlalardaki arklardan su almak için açılan ince su yolu; **kövtere**, su akımı göz önüne alınarak tarlalar içinde yapılan bölmeler; **köküs**, tarlalar arasında akan ince su; **bere** gibi kelimeler belirlenmiştir.

Suyun tabliyesini anlatan kavramlar; suyun çekilmesi için bataklıklara açılan küçük kanal; **cuğ**, sulu, bataklık tarlaları kurutmak için açılan su arkları; **kalum**, yağmur sularını derinliklere çeken delik; **cunur**, avlunun suyunu dışarı akıtmak için duvar altına açılan delik; **annavus**'dur.

Su boruları ile ilgili olarak; tuğla yahut beton su borusu; **böhrenk**, ağaç ya da topraktan yapılmış su borusu, künk; **pöhrenk** yer altındaki su borularını tıkayan ince bitki kökleri; **tilki** kelimelerine rastlanmıştır.

3.7. Sulama ile ilgili kavramlar

Sulamanın tanımı ile ilgili olan kavramlar; sulamak, su içirmek; **suvarmak**, iyice sulamak; **cilk etmek**, tarla

sulamak; **sıvarmak**, tarlayı baştan savma sulama; **çavdırma**, tarlayı çok sulamak; **ötemek**, suyu tarlaya iyice akıtarak sulamak, tarlayı suya doyurmak; **perelemek**, tarlanın suyu yüzüne vurmak; **tuncarmak**, tarlayı sürmeden önce sulama işlemi; **terpiz**, tarlayı sulamak, ekilebilecek duruma getirmek; **telbis etmek**, kuru bir tarlayı rutubetlenmesi için baştanbaşa sulamak; **bastırmak**, tarlada kuru kalan yerleri yeniden sulamak; **ala bastırmak**, arada kalan tarlayı sulamak; **böğürlemek**, bahçeyi ve çayırı bol sulamak, suya doyurmak; **kardırmak**'tır.

Sulama yöntemleri ile ilgili olan kavramlar; salma su ile sulanan tarla; **akbın**, çok sulanmış toprak; **keş**, az sulanmış toprak; **cıbirdan**, suyun tarlayı kaplaması; **cılgar olmak**, sulanan tarla veya bostanda evleklerin suyla dolması, göllenmesi hali; **andal**, ağaç dibini sulamak için açılan çukur; **zardak**, meyve ağaçlarını sulamak için dibine eşilen çukur; **gedene**, bahçe, bağ ve bostanda sulamayı kolaylaştırmak için toprağın eğimine göre ayrılmış parçalar, maşala, evlek; **andal** olarak belirlenmiştir.

Sulamaya yardımcı yapılar, araçlar ve personel ile ilgili, tarla sulamak için yapılan küçük su bendi, bütet; **leğır**, bahçe ve tarlaların sulanması için yapılan toprak set; **tumsa**, toprak sulamaya mahsus cetvel, büyük evlek; **badarlamak**, sulama işlerinde kullanılmak için, önu kapatılarak bir çukurda toplanmış sel suyu; **lömbürt**, sulama ölçü birimi; **savak**, tarlanın içini iyice sulamak için toprakla bir çıkıntı yapmaya yarayan küreğe benzer bir araç; **çekme**, bostan sulamak için ağaçtan yapılan bir çeşit kürek biçiminde araç; **saskavi**, sulanacak tarlanın, suyun dağılmasına elverişli yüksek yerinde yapılan depo; **koşa**, sulama işinde kullanılan suyun devamlı ve düzenli akmasını sağlayan suyollarını idare eden memur; **cılban** kelimelerine rastlanmıştır.

4. Tartışma ve Sonuç

Türk Dil Kurumu tarafından 1963-1993 yılları arasında tamamlanan Derleme Sözlüğünden taranarak çıkarılan su ile ilgili kelimelerin toplam sayısı bu çalışmada sunulan miktardan fazladır. Çalışmada, su ve suyun kullanımı ile ilgili olan kelimeler; su girdisini oluşturan hidrolojik süreçler, su kaynağı, suyun nitelikleri, toprak ve bitkilerle ilişkileri, suyun biriktirilmesi, suyun taşınması ve sulama olarak 7 grup altında sunulmuştur. Toplamda 580 kelime incelenmiş olup, bu kelimeler konu başlıklarına göre sırasıyla 175, 21, 29, 220, 30, 76 ve 29 adettir.

Yapılan sınıflandırılma itibarıyla öncelikle su girdisini oluşturan hidrolojik süreçlerle ilgili kavramlara yer verilmiştir. Bu bağlamda yağış biçimleri, damla veya

tane yapıları, yağış şiddeti, sürekliliği, zamanı, başlaması ve dinmesi ile yağışın ardından meydana gelen süreçler göz önüne alınarak ilgili kelimeler sunulmuştur.

Su kaynağı ile ilgili kavramlardan **patlak**, **büngüldek**, **sızak**, **çıkma su** ve **pörtlemek** gibi kelimelerin eylemlerinden türetildikleri görülmüştür. Bu kelimeler suyun bir kaynaktan çıkışını çağrıştırmaktadır.

Su, niteliklerine göre isimlendirilirken, fiziksel ve kimyasal özellikleri ile akış durumu kıstasları kullanılmıştır. Fiziksel ve kimyasal nitelikleri tanımlanırken berraklık derecesi, sıcaklık ve tuzluluk gibi özellikler dikkate alınmıştır. Akış özellikleri içinse, suyun akış hızını veya durgunluğu tarif eden, **faşfaş** (hızlı akan su için), **dım dım** (damla damla akış) gibi ikilemelere rastlanmıştır.

Suyun toprak ve bitkilerle olan ilişkileri toprağın nemlilik durumu, suyun toprak üzerinde birikmesini (su birikintileri), topraktaki hareketi, toprakla birlikteliği ve etkileşimi ile suyun bitkilerle olan ilişkisi açılarından incelenmiştir. Toprağın nemlilik durumunu anlatan kelimeler, toprağın kuru, yarı kuru, nemli, çok nemli ve ıslak oluşuna göre çeşitlenmiş, bu özelliklerin toprağın verimliliği ile ilişkilendirildiği kavramlara da rastlanmıştır. Su birikintileri ile ilgili isimlendirmeler birikmenin boyutuna ve meydana geldiği yerlere (çukur, tarla, dağ ve kayalıklar, su kenarları, yol kenarları ve ağaç dalları) göre sınıflandırılmıştır. Suyun topraktaki hareketi toprağın geçirgenlik durumuna göre değişim göstermektedir. Geçirgenliğin zayıf olduğu durumlarda suyun yüzeyde biriktiği, toprağın çamurlu, sert veya bataklık olduğu koşullar için farklı kavramların kullanıldığı saptanmıştır. Geçirgenliğin hızlı olduğu durumlarda ise nispeten daha az miktarda kelimeye rastlanmıştır. Yağmurun ardından toprakta meydana gelen değişimlerin tanımlanmasında oldukça çeşitli kavramlara rastlanmıştır. Yağmur ardından topraktaki sertleşme, yapışkanlık, tuzlanma, çatlama, buharlaşma, kabuk tutma, kabuğun kırılması ve kabuk tabakası nedeniyle tohumların filizlenememesi süreçlerinin her biri için ayrı isimlendirmeler görülmüştür. Tohumların filizlenip toprak üstüne çıkamaması durumu için kullanılan **baskıda kalmak**, **basgın**, yağmur sularının toprağın yüzünü kaymaklaştırmasından, dondan bitkilerin çıkamaması hali için kullanılan; **bastırık**, yağmurdan sonra toprağın üstünde oluşan sert tabaka sebebiyle filizlenemeyen ekinler için kullanılan; **baskın** gibi kelimeler tohumların için çimlenme engeli oluşturan basıncı tanımlamaktadır.

İnsanlar eski çağlardan bu yana, suyu belli amaçlar doğrultusunda kullanabilmek için, çeşitli haznelerde biriktirme ve taşıma gereği görmüşlerdir. Suyun biriktirilmesi ile ilgili kavramlar birikme yerine

göre çukurlar, havuzlar veya bentler olarak sınıflandırılmıştır. Su yollarının isimlendirilmesinde kanalın yerini, kullanım amacını, boyutunu, kenarını ve hasar durumunu tarif edecek detayda kavramlara rastlanmıştır.

Sulama ile ilgili kavramlar daha çok sulama yöntemine göre çeşitlilik göstermiştir. Geleneksel sulama yöntemleri salma, tava, bordür, karık ve çanak sulama olarak çeşitlilik gösterir (Seçkin ve Çelik, 2003: 2-7). Bu sulama yöntemleri doğrultusunda verilecek su miktarına, sulama için yapılacak toprak hazırlıklarına, açılacak çukurlara, sulamaya yardımcı yapılara ve araçlara göre farklı isimlendirmelere rastlanmıştır.

İnsanlık tarihi ile birlikte başlayan, medeniyetlerin doğuşu, gelişimi ve çöküşü üzerinde önemli rolü olan su ve kullanımı üzerine, tabirlerinin derlendiği bu çalışmada su girdisini oluşturan hidrolojik süreçler, suyun kaynağı, nitelikleri, toprak ve bitkilerle ilişkileri, biriktirilmesi, taşınması ve sulama ile ilgili kavramlar incelenmiştir. Özellikle yağışlar, toprak-su ilişkileri ve su yolları ile ilgili isimlendirmelerdeki zenginlik dikkat çekicidir. Doğa olayları ile ilgili kelimelerin fazla oluşu bu olaylara ait çokça gözlem yapıldığını işaret etmektedir. Aynı şekilde kırsal yaşamın getirdiği tecrübeler bu alandaki çeşitliliğin bir sonucu olmaktadır. Detaylı isimlendirmeler o alanla ilgili bilgi birikiminin zenginliğinden kaynaklanmaktadır. Kavramlardaki çeşitlilik yazın kültürü için geniş bir kelime havuzunun varlığını ortaya koymaktadır.

Kaynaklar

- Çepel, N., 1993. *Toprak-Su-Bitki İlişkileri*. İ.Ü. Basımevi ve Film Merkezi, Üniversite Yayın No: 3794, Enstitü Yayın No: 5, İstanbul, 975-404-320-5.
- Gulhati,N.D., W.C. Smith, 1967. *Irrigated Agriculture: An Historical Review*. "Irrigation of Agricultural Lands, Edit. Hagan, R.M, ve ark. ASA Monograf, 11, Madison, Wisconsin, Sec.1, s. 3-11
- Güngör, Y., Erözel, A.Z., Yıldırım, O., 1996. *Sulama*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Yayın No: 1443, Ders kitabı: 424, Ankara.
- Kanber, R., 1999. *Sulama*. Ç.Ü.Ziraat Fakültesi Yayınları, Genel Yayın No:174, Ders Kitapları Yayın No: A-52, Adana.
- Öziş Ü., 2002. Dörtbin yıl boyunca Türkiye'de su yapıları. *Türkiye Mühendislik Haberleri*, J.47, N.419, s.17-28.

Özyuvacı, N., 1999. *Meteoroloji ve Klimatoloji*. İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, Rektörlük No: 4196, Fakülte No: 460, İstanbul, 975-404-544-5.

Palaz E. H., 2011, Eski Türklerde su ve su ulaşımı. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/2 Spring 2011, p. 819-836, Turkey

Seçkin, Ö. B., H.E. Çelik, 2003. *Sulamaya Giri*. İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, İ.Ü. Yayın No:4421, O.F.Yayın No:472, İstanbul, 975-404-689-1.

TDK, 19633-1993. *Derleme Sözlüğü*. 12 Cilt, Türk Dil Kurumu, Ankara.

Ulugür, M.E., 1972. *Su Mühendisliği*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul.